

# החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

## דעת הרמב"ם שעולת ראייה אפשר להביא מן העוף

בברייתא המובאת בגמרא במסכת חגיגה (ז.ז) שנינו: "ולא יראו פני ריקם" - בזבחים [- צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין, ולא עולת העוף שהיא נמלקת. רש"י]. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות. ודין הוא, נאמרה חגיגה להדיט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה האמורה להדיט זבחים, אף ראייה האמורה לגבוה זבחים. ומה הן זבחים, עולות. אתה אומר עולות או אינו אלא שלמים. ודין הוא נאמרה חגיגה להדיט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה האמורה להדיט בראוי לו, אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו. וכן בדין, שלא יהא שולחנך מלא [- באכילת שלמים שהבעלים אוכלים], ושולחן רבך ריקם [- שאין המזבח מקבל כי אם מעט מן השלמים, משא"כ עולה שעולה כליל].

הרמב"ם (חגיגה פ"א ה"א) פסק: הראייה האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף בין מן הבהמה, ע"כ. ותמה הכסף משנה: יש לתמוה על זה, דהא תניא בפרק קמא דחגיגה, לא יראו פני ריקם בזבחים, אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות, ודין הוא וכו'. ... והיאך כתב רבינו בין מן העוף.

והביא הכסף משנה שכבר הקשה כן מהר"י קורקוס, והסיק: ואינו רואה מקום יסמך בו רבינו, אם לא שהיתה לו גירסא אחרת שלא היה גורס 'או אינו אלא בעופות' אלא 'או אינו אלא במנחות'. או שהיה גורס 'או אינו אלא בכספיים' כפי ששנויה ברייתא זו במכילתא (פ' משפטים).

## ביאור הפורת יוסף שלסברת 'שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם' סגי בעולת העוף

הפורת יוסף מציע ביאור אחר בדעת הרמב"ם. לדבריו, אחרי שהקשתה הגמרא שאולי אין קרבן הראייה עולה אלא שלמים, שינתה הגמרא את צורת ההיקש וחזרה בה ממה שהקשה 'מה חגיגה האמורה להדיט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים', וחידשה שצורת ההיקש היא 'מה חגיגה האמורה להדיט בראוי לו אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו' - וכיון שכן נכללת בכל זה גם עולת העוף, וכפי שמסיימת הגמרא "וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם", שטעם זה מועיל למעט קרבן שלמים, אך לא למעט קרבן עולת העוף.

ובספר תודת חגיגה, העיר על דברי הפורת יוסף, שהרי אם אכן למסקנא סברת 'שלא יהא שולחנך מלא' אינה ממעט עולת העוף, כיון שסוף סוף אין שולחן רבך ריקם, מדוע תתמעט מנחה, הרי גם מנחה היא דבר הראוי לגבוה, ובכך אין שולחן רבך ריקם. ואם צריך שיהיה דוקא מין בשר, כמו שב'שולחנך' השמחה היא בבשר דוקא, אם כן מטעם זה גם יש למעט עופות שנתמעט מראיה, והניח בצ"ע.

והנה מה שנקט הפורת יוסף בפשטות שסברא זו "שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם" אין בה כדי למעט קרבן עולת העוף, יש מקום לדון בזה. דהנה יש לדון בעיקר המבואר בגמרא שסברא זו "שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם", יש בה כדי להכריע שקרבן ראייה הוא קרבן עולה דוקא ולא קרבן שלמים, מה הביאור בסברא זו. ובפשטות ביאור דברי הגמרא הם שבקרבן שלמים נוטלים הבעלים עיקר הבהמה ורק החלבים והאימורים מוקטרים לגבוה, ולכן אף שבא לידי שולחן גבוה מעט מן הקרבן, מכל מקום חשוב 'שולחן רבך ריקם'. ואמנם יש שפירשו (שלמי חגיגה, ד: אות כח) שהחילוק בין קרבן עולה לשלמים הוא, שהעולה הוא כמביא דורון למלך שנותן המתנה והולך לו, והמלך אוכל את הדורון על שולחנו שלו. משא"כ שלמים, הרי זה כעין מזמין את המלך לסעוד על שולחנו. ולכן אף שגם בשלמים יש חלק למזבח, מכל מקום אין זה חשוב 'שולחן רבך' אלא 'שולחן', וכדי שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם, מוכרח להביא קרבן עולה שבא לגבוה וכנאכל על שולחנו.

ולפי זה יש מקום להאיר עוד בביאור דברי הפורת יוסף, שחידש בדעת הרמב"ם שסברת 'שלא יהא שולחנך מלא' אין בה כדי להכריח שלא יביא קרבן ראייה מן העוף. ולכאורה צ"ב, שהרי לשלמים מביא זבחים ולא עוף, ואם כן מדוע לא נדון בכך שממעט שולחן גבוה ומרבה שולחן עצמו. והרי מכח זה הכריחה הגמרא שהקרבן הוא קרבן עולה ולא שלמים, שכן בשלמים לא מגיע לגבוה כי אם מעט ביחס לקרבן עולה, וה"ה בעולת העוף אין מגיע לגבוה אלא מעט ביחס לקרבן שלמים של 'שולחנך' [ואפ"ל שבשהקרבן כולו מגיע לגבוה אין לדונו ביחס לקרבן אחר, ורק בקרבן עולה שבקרבן עצמו רובו ככולו בא ל'שולחנך', בכך יש חסרון של 'שולחן רבך' ריקם]. אמנם אם החילוק בין קרבן עולה לקרבן שלמים אינו מחמת יחס החלקים המגיעים לגבוה ולבעלים, אלא שמהות קרבן שלמים הוא שאוכל על שולחן מביא הדורון, ואין זה 'שולחנך' - אם כן מבואר היטב שאף בקרבן עולת העוף מקיים זאת, וכלל אין בודקים ב'כמות' המנה המגיעה לשולחנך ולשולחן גבוה.

## מחלוקת הראשונים אם מצוה להתענות בראש השנה כדי שלא יהא שולחנך מלא

והנה כתב השולחן ערוך (או"ח סימן תקצ"ד ס"א): אוכלים ושותים ושמחים ואין מתענין בראש השנה... אמנם, לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת השם על פניהם. והרמ"א (ס"ג) הזכיר בתוך דבריו שיש אומרים שמצוה להתענות בראש השנה. ושורש המחלוקת נמצא בראשונים, שהרא"ש (ר"ה פ"ד סוס"י י"ד) הביא דעת רב נטרונאי גאון שאסר להתענות ביו"ט ראשון של ראש השנה, וכ"כ רב האי שיפה הוא שלא להתענות, וכן בתשובות רב נחשון גאון אוסר נמי

שלא יהא  
שולחנך  
מלא  
ושולחן  
רבך ריקם

יום רביעי טו אדר א

חגיגה דף ז

להצטרפות לקבלת החידוש  
a8843414@gmail.com

להתענות, וכ"ז הרי"ץ גיאות ומר שר שלום גאון. וכן הביא דעה זו המרדכי (ר"ה רמז תשח).

אמנם מאידך הביא בהגהת מרדכי את דעת הר"ר אברהם יצחק בן הר"ם שהיה מתענה בראש השנה. וכן הר"ר אברהם היה מחייב להתענות בראש השנה, וטעמו עמו, שכיון שבכל המועדות כתיב 'פרים' ומביאים כקרנן ציבור לכל הפחות שני פרים, ואילו בראש השנה כתיב 'פר' ואין מביאים אלא קרבן אחד. ולכן כיון שממעטים בשולחן גבוה, ממילא מצוה להתענות בראש השנה - "שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם". והשיב עליו הר"ר אליעזר מביה"ם, שאם כן בשמיני עצרת גם כן יתענה, כיון שקרבנות החג מתמעטים והולכים, ואין מקריבים בשמיני עצרת אלא פר אחד. וכ"ה האור זרוע (הל"ר"ה סימן רנז) מו"מ זה כשמביא הראיה הוא רבינו משה בן רבינו אפרים, והמשיב עליו הוא רבינו ברוך בר יצחק מריגנשפורק.

ובביאור מחלוקתם הציע בספר נהרות איתן (הלכות ר"ה סי"ח אות ד) על פי מה שיש לחקור בגדר סברא זו "שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם" - האם 'שולחן רבך ריקם' מתקיים רק באופן שהריקוהו לגמרי, אבל אם הקריבו עליו את המחוייב, סוף סוף נתקיים חיובו ככתוב בתורת משה. או שמא גדר 'שולחן רבך ריקם' הוא באופן יחסי למילוי השולחן בקרבנות היום ובפרי החג הקרבים בימים ובמועדים אחרים - וממילא אף שמקריבים עליו את המחוייב בראש השנה, מכל מקום כיון שסוף סוף אין זה אלא פר אחד, משא"כ בשאר ימים טובים, ממילא חשוב הדבר כ'שולחן רבך ריקם'.

ועפ"ז ביאר שבזה נחלקו הר"ר אברהם והר"ר אליעזר, שהר"ר אברהם סבירא ליה, שכיון שראש השנה חסר בקרבנות החג ביחס לימי חג אחרים, משום הכי חשוב כ'שולחן רבך ריקם', ולכן הורה מחמת זה להתענות בראש השנה. משא"כ הר"ר אליעזר הכריח משמיני עצרת, שע"כ אין להתענות בו, והטעם הוא שכיון שסוף סוף מקריבים כעיקר הדין הכתוב בתורה, ממילא אין לדונו כ'שולחן ריקם'. ובסברות אלו יש לדון גם בדברי הרמב"ם ובביאור הפורת יוסף, האם בהקרבת עולת העוף סגי כדי שייחשב כ'שולחן מלא'.

## דברי הט"ז שיש לברך ברכת המזון על המשקה החביב שלא יהא שולחן מלא

ובאמת אנו מוצאים עוד בפוסקים שהביאו סברא זו ש"לא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם", גם באופן שיש על שולחן רבך, אלא שאין בו כדרך שיש על שולחן - ועצם הריבוי על שולחן הדיוט ביחס לשולחן גבוה, יש בו משום סברא זו.

וכך מובא בט"ז (או"ח סימן קפב סק"א): ועוד יש מנהג בין ההמון, אם שותים שכר בתוך הסעודה ואחר האכילה קובעים עצמם לשתות מי דבש - מברכים ברכת המזון על כוס שכר, באומרם שהוא חמר מדינה. וכותב על כך הט"ז: גם זה נראה שהוא ביזוי מצוה, והוא בכלל מה שאמרו שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם - שכיון שהוא חושק לשתות מי דבש, למה לא יברך עליו, שודאי יש לו מעלה אחר יין, ע"כ. הרי שעל אף ה'שכר' שבשולחן גבוה, מכל מקום חסרון ה'מי דבש' יש בו משום 'שולחן רבך ריקם'.

ובמשנה לקמן (ח): שנינו: מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים מביא שלמים מרובים ועולות מועטות. וכתב בספר שלמי חגיגה שחידוש המשנה הוא שלא נאמר שכיון שמביא שלמים מרובים, אם כן יצטרך להביא גם עולות מרובות - מחמת סברא זו "שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם", וקמ"ל שכיון שמביא עולה כראוי 'שולחן רבך מלא' הוא, ואף שעולים על שולחן שלמים רבים.

וכבר עמדו האחרונים לבאר לשון המשנה שם "עולות מועטות", שמשמע שצריך להביא יותר מעולה אחת, והעירו על כך שהרי אינו צריך להביא אלא עולה אחת במעה כסף ותו לא. ובפירוש אהלי שם, כתב לחדש שכיון שיש לו אוכלים מרובים, וגם הביא שלמים הרבה על ידי שטפל מעות חולין עם מעות מעשר - על כן כבוד שמים הוא שיטרח להביא יותר מעולה במעה כסף, ומכל מקום סגי שיביא עולות מועטות ואינו צריך להביא ממש כשיעור השלמים, אך מ"מ לא יביא רק עולה אחת כדי שלא יהיה הפרש ניכר בין השלמים לעולות. וכעין הסברא הנזכרת.

## דין קיץ למזבח שלא יהא שולחן רבך ריקם והטעם שמניחים שולחן הרב ריקם בשבת

לסיום נביא פרפרת נאה מספר בן גרני (פ' נשא) העוסקת בענייננו. תחילה הוא מקדים 'חקירה קטנה' והיא, דהנה כידוע התורה ציוותה לעשות גדר וסייג שלא לעבור על גוף דיני התורה, וכמו שדרשו חז"ל מהפסוק "ושמרתם את משמרת" - עשו משמרת למשמרת. אמנם מצאנו גם כן איסורים בחז"ל באופן שאין חשש כלל שעל ידי זה יבוא לעבור על גוף דיני התורה הדומים אליו. ולמשל, אסרו חכמים כיבוס בגדים ותספורת בחול המועד, אף שהדבר מותר מדין תורה, מחשש שישהה את התספורת והכיבוס ליום פנוי ממלאכה ויבוא לידי זלזול ביום טוב, וכן בגמרא בערכין לענין חייב ערכין ועולות ושלמים שממשכנים אותם מחשש שישהה מלקיים נדרו. וצריך חיפוש מנין לחז"ל לחשוש לדברים כעין זה.

ונראה, שלמדו זאת מהאיסור להקריב קרבנות יחיד בשבת, שלכאורה הוא דבר תמוה, שהרי התורה ציוותה להקריב קיץ למזבח, וטעמו של דבר כדי שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקם [כע"ז מבואר בשיטה מקובצת (כתובות קו): בשם רש"י מהדו"ק]. ואם כן, בשבת שנצטוונו לענג את השבת במאכלים טובים, איש איש כפי ערכו, היאך יהא שולחן מלא ושולחן של הקב"ה ריקם - שהרי בשבת אין מקריבים אלא ארבעה טלאים ותו לא. וצריך לומר שחששה התורה שכיון שכל המקריב עולה או מנחה צריך שיעמוד על קרבנו, וצריך גם ללון בירושלים באותו היום, לכן חששה התורה שאם תתיר הבאת קרבן יחיד בשבת, ידחו כולם את הבאת קרבנם לשבת שהוא יום האסור במלאכה. ומכך למדו חז"ל שיש לחשש זה שמא ישהה. ויל"ד בעיקר דברי רש"י בטעם קיץ המזבח, שלכאורה כבר נתקיים דין ההקרבה ואעפ"כ חשיב 'שולחן ריקם'.

"בשבת  
שנטצווינו  
לענג את  
השבת  
במאכלים  
טובים איש  
לפי ערכו,  
היאך יהיה  
שולחנו  
מלא  
ושולחנו  
של הקב"ה  
ריקם -  
בהקרבת  
ארבעה  
טלאים ותו  
לא"

החידוש היומי מוקדש  
ברגשי הערכה  
לתמכין דאורייתא  
הרה"ג שליט"א  
על שהניף ידו בתרומה  
נכבדה